

NAMANGAN VILOYATI QISHLOQ XO'JALIGI LANDSHAFTLARI

Hamidjonova Sohijamol Shuxratjon qizi

Andijon davlar pedagogika instituti talabasi

Alijonova Yodgoroy Toirjon qizi

Andijon davlar pedagogika instituti talabasi

Annotatsiya: *Mazkur maqolada Namangan viloyati yer resurslarini holati, hududiy tarkibi, qishloq xo'jaligi maydonlaridan foydalanish darajalari, axolining qishloq xo'jaligi yer maydonlaridan foydalanishida yuzaga kelayotgan muammolar o'rin olgan.*

Kalit so'zlar: *Qishloq xo'jaligi, dehqonchilik, ekin maydonlari, bog'dorchilik, polizchilik, sabzavotchilik, sho'rlanish, eroziya, iqtisodiy samaradorlik.*

Аннотация: *В данной статье рассмотрено состояние земельных ресурсов Наманганской области, территориальная структура, уровни использования земель сельскохозяйственного назначения, а также проблемы, возникающие при использовании земель сельскохозяйственного назначения населением.*

Ключевые слова: *Сельское хозяйство, земледелие, пашня, садоводство, поликультура, овощеводство, засоление, эрозия, экономическая эффективность.*

Abstract: *This article examines the state of land resources in the Namangan region, the territorial structure, levels of use of agricultural land, as well as problems arising when using agricultural land by the population.*

Key words: *Agriculture, husbandry, arable land, horticulture, polyculture, vegetable growing, salinity, erosion, economic efficiency.*

Kirish: Namangan viloyati asosan Sirdaryoning o'ng qirg'og'i, Farg'ona vodiysining shimoliy qismini egallaydi. U O'zbekiston Respublikasi hududining sharqiy qismida, Qirg'iziston Respublikasi Jalolobod viloyatidan janubda joylashgan; g'arbda Tojikiston Respublikasining So'g'd viloyati bilan, respublikamiz doirasida esa Toshkent viloyati, janubda Farg'ona, janubi-sharqda Andijon viloyatlari bilan chegaradosh. Viloyat hududining yarmidan ko'progi tog' va tog'oldi rayonlaridan tashkil topgan. Bu yerda adir mintaqasi qo'shni viloyatlarga qaraganda keng tarqalgan va u bog'dorchilik, uzumchilik hamda chorvachilik uchun qo'lay. Shu jihatdan Namangan viloyatining yer fondi ham kattaroq. Biroq, uning eng chekka shimolig'arbiy qismi baland tog'liklardan iborat (balandligi 4000 metrgacha yetadi). Orografik jihatdan viloyatning g'arbiy va shimoliy qismidagi Chotqol, Qurama hamda Farg'ona tizmalari G'arbiy Tyanshan tog' tizmalariga kiradi. Ularning asosiy qismi - Pop tumanida. Ushbu tumanning yer usti tuzilishiancha murakkab bo'lib, balandlik amplitudasi eng janubdagi 365-367 m balandlikdan 4008 m nuqtalar doirasida 3640 metrga teng.

Asosiy qism: Keyingi yillarda respublikamizda yerlardan oqilona va samarali foydalanishni tashkil etish, ta'sirchan nazoratni ta'minlash va yer resurslari, geodeziya, kartografiya va davlat kadastri sohasida munosabatlarni kompleks tartibga solishda bir qator chora-tadbirlar amalga oshirildi va oshirilmoqda.

Namangan viloyati mehnat taqsimotida, qishloq xo'jalik mahsulotlarini yetishtirish va yer resurslaridan unumli foydalanish katta ahamiyatga ega. Viloyatning umumiy maydoni 7,44 ming km² ni tashkil etib, shundan 390300 ga qishloq xo'jaligida foydalaniladigan yerlar hisoblanadi. SHu jumladan, viloyat yer fondi tarkibida ekin yerlar 237800 ga, ko'p yillik daraxtzorlar 37078 ga, bo'z yerlar 2342 ga, yaylovlar 152217 ga ni egallaydi.

Namangan viloyati yer resurslari asosini qishloq xo'jaligida foydalaniladigan yerlar tashkil etadi. Mavjud yer resurslaridan uzoq yillar davomida asosan paxtachilikka ixtisoslashtirilgan bo'lsa, bugungi kunda respublikada don mustaqilligi ta'minlash maqsadida viloyatda bug'doy ekilishi kengaytirilmoqda. Bundan tashqari, shimoliy tumanlardagi bir qancha xo'jaliklarda bog'dorchilik, uzumchilik, polizchilik, sabzavotchilik, yem-xashak ekinlari va kartoshkachilik sohalari ham rivojlantirilishi yaqqol ko'zga tashlanmoqda.

Viloyatda yer resurslardan foydalanish imkoniyatlari bevosita axoli sonini o'sishi va uning orqasida oziq-ovqat mahsulotlarini ta'minlash hususiyatlari bilan xarakterlanadi. Viloyatda keyingi o'n yillikda qishloq xo'jali maqsadida foydalanayotgan maydonlar xamjmi 8.3 % ga qisqarganligini ko'rishimiz mumkin. Ekin maydonlarini qisqarishiga sabab bo'layotgan asosiy jihatlar sifatida qo'yidagilarni olish mumkin. Xususan, aholi uchun uy-joy va infratuzilmalarni shakllanishi, transport yo'llari va ishlab chiqarish sohalarini kengaytirilishi, davlat ulushidan aholiga tomorqa tizimga o'tkazilishi, sho'rlanish va rekultivatsiyaga muxtoj yer maydonlarini kengayishi kabi omillar sabab bo'lmoqda.

Bu jarayonni viloyat tarkibidagi tumanlar kesimda xam ko'rish mumkin. Viloyatning eng yirik tumani hisoblangan Pop tumanini umumiy yer maydoni 2,94 ming km² ni tashkil etsada, tumanning qishloq xo'jaligida foydalanadigan maydonlari qo'yidagicha ko'rinishga ega. Xususan, tumanda qishloq xo'jaligi maqsadida foydalaniladigan maydonlar tumanning umumiy yer maydonini 9% ni tashkil etadi. Bu ko'rsatkich Kosonsoy tumanida 10%, Mingbuloq tumanida 7,5, Uychi va CHortoq tumanlarida 10 %, CHust tumanida 9,7 %ni tashkil etmoqda. Bundan tashqari tuman axoli soniga nisbatan qishloq xo'jaligi maqsadida foydalaniladigan yer maydonlari nisbatan barqaror va barqaror bo'lmagan

xududlarni ham ko'rish mumkin. CHust tumanida 1 ta axoli soniga nisbatan to'g'ri keladigan qishloq xo'jaligi maydonlari 0,43 ga, CHortoq tumanida 0,21 ga, Pop tumanida 1,48 ga, Mingbuloq tumanida 0,45 ga, Norin tumanida 0,13 ga, Uychi tumanida 0,16 ga, Kosonsoy tumanida 0,28 ga to'g'ri kelmoqda. Tumanlar kesimda bunday holatlarni yuzaga kelishida ma'muriy xududga birligiga aholi sig'imini ta'siri bilan ifodalash mumkin. Pop va Mingbuloq tumanlaridagi foydalaniladigan yer maydonlarining kattaligi va aholi sonini nisbatan ozligi axoli jon boshiga to'g'ri keladigan maydonni barqaror bo'lishini ta'minlaydi. Ammo Norin, Uychi va CHortoq tumanlarida axoli jon boshiga to'g'ri keladigan foydalaniladigan yerlar maydoni nisbatan past hamda nobarqaror ko'rinishga ega bo'lib bormoqda.

Bugungi kunda axolining daromadlarini oshirishda yer va suv resurslarini barqarorligi xududlar ko'lamida yaxshilash, har bir unumli yerlardan samarali va maqsadli foydalanish, yer resurslarini muhofaza qilish bo'yicha ta'sirchan choralarini ishlab chiqish dolzarb masalalardan hisoblanadi.

Shu o'rinda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «Qishloq xo'jaligida yer va suv resurslaridan samarali foydalanish chora-tadbirlari to'g'risida» 2019 yil 17 iyundagi PF-5742-son Farmoniga muvofiq hamda qishloq xo'jaligida tarkibiy islohotlarni yanada chuqurlashtirish, sohaga to'g'ridan-to'g'ri investitsiyalar jalb etishni rag'batlantirish, qishloq xo'jaligida davlat-xususiy sheriklikni rivojlantirish, Namangan viloyatining Pop va Mingbuloq tumanlarida foydalanishdan chiqib ketgan sug'oriladigan, foydalanilmayotgan bo'z va yaylov, shuningdek, o'rmon fondi yerlarini foydalanishga kiritish va ulardan samarali foydalanishni sinov tariqasida davlat-xususiy sheriklik asosida tashkil etish maqsadida Vazirlar Mahkamasining 2019 yil 6 dekabr, 972 -sonli qarori ishlab chiqildi.

Qarorga muvofiq Pop tumanining 13 ta hududidan 476 ta kontur asosida 7164,6 ming ga, Mingbuloq tumanining 4 ta hududidan 231 ta konturda 986,6 ming gektar maydonlarda qishloq xo'jaligida foydalanishdan chiqib ketgan sug'oriladigan, foydalanilmayotgan bo'z yerlarni va yaylovlarni, shuningdek, o'rmon fondi yerlarini foydalanishga kiritish va ulardan samarali foydalanish vazifalari yuklatildi va amalda bajarish bo'yicha dasturlar ishlab chiqildi.

Bu kabi keng ko'lamli agrar sohadagi islohotlari amalga oshirishda viloyatdagi bir qator hususan, Chortoq va Yangiqo'rg'on tumanlarida tuproq eroziyasini oldini olish, Norin, Uychi va Namangan tumanlarida sho'rlanishni kamaytirish bo'yicha chora-tadbirlarni amalga oshirish zarurdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Баратов А.С. Наманган вилоятида сув хужалигини ташкил этиш ва унинг самарадорлигини ошириш масалалари. Канд. диссертацияси автореферата. Т.: НИГМИ.-2007. 26 б.
2. З.Исодов. ФарФОНа водийсида анъанавий дехдончилик маданияти. - Тошкент: Янги нашр. - 2011 й.
3. Махмудова М., Абдурахманов С.Т. Наманган вилоятида узумчиликнинг ривожланиши // Узбекистан ГЖ ахбороти. -44-жилд. -Тошкент. 2014. - 5860 б.
4. Haydarov, Murodulla „Namagan viloyat“ [O‘zME. N-harfi](#)^[sayt ishlamaydi] Birinchi jild. Toshkent, 2000-yil.
5. Yuldashev Sanjarbek Arslon o‘g‘li. (2023). The Solution of Economic Tasks with the Help of Probability Theory. Texas Journal of Engineering and Technology, 26, 26–29. Retrieved from <https://zienjournals.com/index.php/tjet/article/view/4654>
6. Dilafruz, Y., Odina, N., & Otabek, K. (2023). EFFECT OF THE FUNGUS STIGMINA CARPOPHILA (LEV) ON ALMOND FRUIT WEIGHT. American Journal of Technology and Applied Sciences, 16, 1-3.
7. Tursunov, O., Dobrowolski, J. W., Khujaev, O., Abduganiev, N., Nazarova, O. J., & Yuldosheva, D. J. (2021, December). Study on the perspectives of application of eco-friendly laser biotechnology for environmental protection in Uzbekistan. In IOP Conference Series: Earth and Environmental Science (Vol. 939, No. 1, p. 012083). IOP Publishing.
8. Nazarova, O., Khujaev, O., & Jumanazarov, G. (2023, March). Septoria (Septoria pistaciae Desm.) pathogen infecting pistachio nuts in Uzbekistan and its biological characteristics. In IOP Conference Series: Earth and Environmental Science (Vol. 1142, No. 1, p. 012051). IOP Publishing.
9. Khujaev, O., Obidjanov, D., Tursunov, O., & Nazarova, O. (2021, December). Types and composition of diseases and pests of restructured forest and pasture plants in the dry part of the Aral Sea. In IOP Conference Series: Earth and Environmental Science (Vol. 939, No. 1, p. 012084). IOP Publishing.
10. УЗБЕКИСТАН, О. Р. республиканской научной конференции с участием зарубежных ученых Современные методы математической физики и их приложения 17-18 ноября 2020 г.